שיהו מרעין. בהמות בחורשין ושלא יקפיד בעל היער על כך: **ומלקטין עליס.** משדה חבירו וכן עושים *למאכל בהמה: **חוץ משדה תלתן.** דמעלו לה עשבים הגדילות עמה והמולשן מפסיד את התלתן. תלתן מין (ב) קטנית ושמה פנגרי"א (ג): **וקוטמין נטיעות.** מן האילן קוטס בד ליטע או להרכיב ולא יקפיד בעל האילן: **חוץ מגרופיות של זית.** הקולף זיתיו לשרוף מניח שתי גרופיות מלא שני מגרופין כדאמר בהמוכר את הספינה (ב"מ דף פ.) והן מחליפות ומוליאות בדין ומשם אין לקטוס נטיעה מפני שמפסיד את הגרופיות: **בחילה.** מחדש וכל שכן מעיינות ישנים שהיו מימות יהושע: **ומחכין.** ומטילין מכה לגוד דגים: **בימה של טבריא.** ולא"פ שבחלק נפתלי היתה כולה כדאמרינן לקמן [ע"ב]: **שלא יפרוס קלע.** דרך ציידים לתקוע יתידות ולעשות גדרי קנים במים להלכד שם דגים וקורין לו במקומינו גז"ר ובארץ אשכנז קורין לו ווכ"ש. ד) (שלא יפרוס קלע) מפני שמעכב ומעמיד את הספינה: **לאחורי הגדר.** לקמן[ה] מפרש לה לא נגרכה אלא ליטול הימנה לרור לקנה ולא"פ שפורץ את הגדר: **ומהלכין בשבילי הרשות.** סתם בני אדם משהכניסו תבואתם עד שעת הזריעה מפקירים שדותיהם ליכנס בהן כל אדם לקצר את הדרך שלא יקיף והן נקראין שבילי הרשות לפי שברשות עושין והתנה יהושע שלא יקפידו על כך[ו]: **עד שתרד רביעה שניה.** זמנה בי"ז במרחשון כדאמרינן בתענית (דף טז.) ומאז והלאה הזרעים לומחות וקשה לה דריסת הרגל: **ומסתלקין לגידי הדרכים.** בכל עת ואפי' בזמן שהתבואה בשדות הפקיר לכל אדם להסתלק מן הדרך מפני היתידות וליכנס לגבול שדה חבירו וילך על המיצר אלא הדרך: **מפני יתידות הדרכים.** בימות החמה יבש הטיט ועשה היתידות מקוס דריסת האדם ובהמה שדרסו שם בימות החורף ונעשו כשחיתות: **מפסיג.** מנתק זמורות הנושבות המעכבות אותו ועולה ויורד עד שמולא את הדרך: **מקומו.** מקוס שנפל שם בעת מותו קנאו לקבורה ואין בעל השדה מעכב עליו: **דקה.** בהמה דקה ביער גסה שאינה מכלה את האילנות: **אבל בסלוסין.** אחרי שטרח עליהן בעל השדה ותלשן אסור ליטלן דלעתיה עלייהו: **יבישין.** דעתו עליהס לאור: **אין מחייבין אותו לעקור.** העשבים ממנה משוס כלאים לפי דבעל כרחו עתיד ליטלו שמפסיד את התלתן: **לאן.** שהתלתן עומדת ליזרע: **לאן.** שזרעה לאכול הזירין טודילי"ש בלע"ז: **דמירכבא.** מתפשטת וגודלת על העשבים ונעשין לה שמיכה כעין דלתו[ז] של כרם: **ומנא ידעינן.** אם זרעה לאדם דשרי ליה למלקט מן העשבים בתנאי יהושע: **משארי.** עשויים כערוגות: **בוים בבילה.** כשיעור גובה בילה צריך להניח מן הזית מלמטה סמוך לגזע: **מן הפקק ולמעלה.** מותר לקטוס. פקק קשר: **מאיבו של אילן.** מפריו כלומר מענפין הרכין ודקין: **ולא מחודו.** מענפין גדולים וגסין כאילן גמור. ל"א מחודו של אילן ממחבואתו מקוס שיש ענפין הרבה דהיינו באמצע גבהו ולא מחודו מלמעלה ענף האמצעי שהוא עליון ועיקר האילן מתשובות הגאונים: **מן החדש.** בד שגדל ויתוסף בשנה זו שעדיין אין עושה פרי: ולא שיהו מרעין בחורשין ומלקטין עצים בשדותיהם ומלקטים עשבים בכל מקום חוץ מתלתן וקוטמים נטיעות בכל מקום חוץ מגרופיות של זית ומעין היוצא בתחילה בני העיר מסתפקין ממנו ומחכין בימה של טבריא ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה מליאה כרכום[ח] ומהלכים בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה ומסתלקין לצידי הדרכים מפני יתידות הדרכים והתועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד[ט] ומת מצוה קונה מקומו: שיהו מרעין בחורשין אמר רב פפא [א]לא אמרן אלא דקה בגסה אבל דקה בדקה וגסה בגסה לא וכל שכן גסה בדקה דלא: ומלקטין עצים משדותיהם [ב]לא אמרן אלא בהיזמי והיגי אבל בשאר עצים לא ואפילו בהיזמי והיגי [ג]לא אמרן אלא במחוברין אבל בתלושין לא ואפי' במחוברין [ד]לא אמרן אלא בלח אבל ביבשים לא ובלבד שלא ישרש: ומלקטין עשבים בכל מקום חוץ משדה תלתן למימרא דתלתן מעלו לה עשבים ורמינהי [ג]תלתן שעלתה עם מיני עשבים אין מחייבין אותו לעקור אמר רב ירמיה לא קשיא כאן לזרע כאן לזירין (לא) מעלי לה דכי קיימי בינו עשבים מירכבא איבעית אימא [ו]כאן לאדם כאן לבהמה דכיון דלבהמה הוא דזרעה עשבים נמי מיבעי לה ומנא ידעינן א"ר פפא [ז]שאריה משארי לאדם לא שאריה משארי לבהמה: וקוטמין נטיעה בכל מקום חוץ מגרופיות של זית פי' ר' תנחום ור' בריים משום זקן אחד [ח]בזית כביצה בקנים [ט] ובגפנים מן הפקק ולמעלה ושאר כל האילנות מן אובו של אילן ולא מן חודו של אילן מן חדש שאינו עושה פירות ולא מן ישן שהוא עושה פירות ממקום שאינו רואה את החמה ואין בעל השדה מעכב עליו: **דקה.** בהמה דקה ביער גסה שאינה מכלה את האילנות: **אבל בסלוסין.** אחרי שטרח עליהן בעל השדה ותלשן אסור ליטלן דלעתיה עליהו: **יבישין.** דעתו עליהס לאור: **אין מחייבין אותו לעקור.** העשבים ממנה משוס כלאים לפי דבעל כרחו עתיד ליטלו שמפסיד את התלתן: **לאן.** שהתלתן עומדת ליזרע: **לאן.** שזרעה לאכול הזירין טודילי"ש בלע"ז: **דמירכבא.** מתפשטת וגודלת על העשבים ונעשין לה שמיכה כעין דלתו[ז] של כרם: **ומנא ידעינן.** אם זרעה לאדם דשרי ליה למלקט מן העשבים בתנאי יהושע: **משארי.** עשויים כערוגות: **בוים בבילה.** כשיעור גובה בילה צריך להניח מן הזית מלמטה סמוך לגזע: **מן הפקק ולמעלה.** מותר לקטוס. פקק קשר: **מאיבו של אילן.** מפריו כלומר מענפין הרכין ודקין: **ולא מחודו.** מענפין גדולים וגסין כאילן גמור. ל"א מחודו של אילן ממחבואתו מקוס שיש ענפין הרבה דהיינו באמצע גבהו ולא מחודו מלמעלה ענף האמצעי שהוא עליון ועיקר האילן מתשובות הגאונים: **מן החדש.** בד שגדל ויתוסף בשנה זו שעדיין אין עושה פרי: ולא חייבוהו חכמים שלא יחשדוהו שזרעם והא דנקט תלתן שעלתה עם מיני עשבים ולא נקט תלתן שעלו עמו עשבים רבותא נקט אפילו שמתכוין לזרוע תחילה שאר זרעים והתלתן עלה מאליו אפ"ה כיון דהשתא מיהא לא ניחא ליה בזרעים מחמת התלתן שעלה אין מחייבין אותו לעקור: **כאן** לזירין. * ההיא דחוץ משדה תלתן לזירים דמעלו ליה וא"ת כיון דאיכא איסור כלאים אמאי אסור ללקט והאמר בפ"ק דמו"ק (דף ו:) שתקנו שיהיו מפקירין כל השדה שיש בו כלאים וי"ל דהכא בדליכא שיעורא כדתנן במסכת כלאים (פ"ב מ"א) ומייתי לה בהמוכר פירות (ב"ב דף לד.) כל סאה שיש בו רובע ממין אחר ימעט: הכי אמר בפ"ק דבילה (דף ו. ושם) ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל אפילו ביו"ט שני של ר"ה כ"ש מילה דשרי ע"י נכרי איסורא דאורייתא בשבת כדפי' בהלכות גדולות ושרי נמי ע"י ישראל ביו"ט שני של ר"ה ומיהו אין זה ק"ו דמן הדין הוה ליה למישרי לקבור מת בשבת אלא לפי שהוא מכוער ומגונה ומתביים שנקבר בשבת שנעשה באיסור שבת אפילו ע"י נכרי מידי דהוה אהיא דתנן בפרק השואל (שבת דף קנא.) עשה נכרי ארון וחפר קבר אם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית ולא שרי בכדי שיעשו כמו בחי מטעם דפרישת ותדע דהא במת שריא כרמלית כדאמרינן בהמלניע (שם דף לד:) דגדול כבוד הבריות א"כ כ"ש דהוה ליה למישרי לקבור ע"י נכרי אלא על כרחך טעמא הוי כדפרישת וא"ש נמי הא דאמרינן בפ"ב דבילה (דף כב.) אמימר שרא למיכחל עינא אפי' ביו"ט שני של ר"ה ופריך והאמר [ט] רבה מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל מה שאין כן בבילה והשתא מאי פריך מבילה והא צרכי חולה אית לן למשרי טפי אפי' ממת דנסוף מפנין (שבת דף קכט.) אמר דכל צרכי חולה נעשין על ידי אומאי בשבת ומיכחל עינא מדמה התם לחולה שאין בו סכנה ואומר לנכרי ועושה אפי' איסורא דאורייתא א"כ אית לן למישרי בק"ו ממת אפי' לכתוש סמנין ביום טוב שני של ראש השנה על ידי ישראל ולמאי דפרישנא אתי שפיר דליכא ק"ו:

חוץ מגרופיות **של זית.** פירש בקונטרס מלא שני אגרופין ובערוך פירש מגרופייס ענפים וענפי הזית קרויין גרופייס כמו יחור בתאנה וזמורה בגפנים שכל אחד יש לו שם לבדו והיא הא דאמר בבראשית רבה ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל זמורות לנטיעות יחורי לתאנים גרופיות לזיתים:

ומעין היוצא בתחילה בני העיר מסתפקין [ממנו]. למאי דאמר לקמן דתנאים שהתנה יהושע אפי' בחו"ל יש לתמוה הא דאמר בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מז. ושם) המשתחוה למעין מימיו מהו לנסכים ופשיט ליה מהא דאמר מים של רבים אין נאסרים ומשני דנבעי מארעיה והשתא אכתי של רבים הם מתנאי יהושע ויש לחלק בין יוצא מאליו לטרח בו וחפרו:

ומחכין בימה של **טבריא.** כל אדם ובלבד שלא יפרוס קלע נמי לכל אדם ואפי' הבעלים עצמן כדתניא לקמן שהתנו השבטים זה עם זה אבל לד הוא במכמורות וברשת והיינו הבעלים שהוא שלהם: **אין** מחייבין **אותו לעקור.** פירש בקונטרס שע"כ עתיד ליטלם לפי שמפסידין את התלתן וקשה לפירושו דאין מחייבין משמע שאין אסור בהנאתו ועוד דאם מתייאש ומתעצל לעוקרו למה לא נחייבנו דהא איכא איסור כשמתייאש כדתנן במסכת כלאים (פ"ה מ"ו) הרואה ירק בכרמו ואמר לכשאגיע שם אלקטנו מותרין לכשאחזור אלקטנו והוסיף מאתים אסור ונראה לר"י דאין מחייבין אותו לעקור דליכא איסורא שהרי הוא לא זרעו אלא מאליהן באו ומשום מקייס בכלאים ליכא כיון דקשו להו עשבים ולר"ע איצטריך דאמר בפרק בתרא דע"ז (דף סד.) ובמכות (דף כא:) המקייס בכלאים לוקה ולאו מלקות ממש דלאו שאין בו מעשה הוא אלא איסורא בעלמא הוא א"נ אפי' לרבנן איצטריך והיכא דניחא ליה המשתחוה למעין מימיו מהו לנסכים ופשיט ליה מהא דאמר מים של רבים אין נאסרים ומשני דנבעי מארעיה והשתא אכתי של רבים הם מתנאי יהושע ויש לחלק בין יוצא מאליו לטרח בו וחפרו:

ומחכין בימה של **טבריא.** כל אדם ובלבד שלא יפרוס קלע נמי לכל אדם ואפי' הבעלים עצמן כדתניא לקמן שהתנו השבטים זה עם זה אבל לד הוא במכמורות וברשת והיינו הבעלים שהוא שלהם: **אין** מחייבין **אותו לעקור.** פירש בקונטרס שע"כ עתיד ליטלם לפי שמפסידין את התלתן וקשה לפירושו דאין מחייבין משמע שאין אסור בהנאתו ועוד דאם מתייאש ומתעצל לעוקרו למה לא נחייבנו דהא איכא איסור כשמתייאש כדתנן במסכת כלאים (פ"ה מ"ו) הרואה ירק בכרמו ואמר לכשאגיע שם אלקטנו מותרין לכשאחזור אלקטנו והוסיף מאתים אסור ונראה לר"י דאין מחייבין אותו לעקור דליכא איסורא שהרי הוא לא זרעו אלא מאליהן באו ומשום מקייס בכלאים ליכא כיון דקשו להו עשבים ולר"ע איצטריך דאמר בפרק בתרא דע"ז (דף סד.) ובמכות (דף כא:) המקייס בכלאים לוקה ולאו מלקות ממש דלאו שאין בו מעשה הוא אלא איסורא בעלמא הוא א"נ אפי' לרבנן איצטריך והיכא דניחא ליה

עין משפט נר מצוה

קמט א מיי' פ"ה מהל' מזקי ממון הל' ג סי' ו סמג עשין סו טור ח"מ סימן רעד:

קנ ב ג ד מיי' שם סי' ב טוש"מ שם:

קנא ה ו ז מיי' פ"ב מהלכות כלאים הלכה ז והלכה ח והלכה ט והלכה י סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סימן רלז סעיף ט:

קנב ח מיי' פ"ה מהל' מזקי ממון הל' ג סי' ד סמג עשין סו טוש"מ סימן רעד:

מוסף רש"י

שיהו מרעין בחורשין. שיהא כל אדם מוליך בהמותיו לרעות ביער של חברו ולא יקפיד בעל היער, משום דלאו לקילקה קאי (ערובין יז.). **ומת מצוה קונה מקומו.** לקוברו שם (סוטה מה:). מן הפקק. והיא הקשר שחלא הקנה פקוק ופתוס בה (ברכות נח:).

הגהות הב"ח

(א) גמ' מעלו לה עשבים דמי: (ב) רש"י ד"ה חוץ משדה וכו' מין קטנית. נ"ב ומסכת ב"ה דף יב ע"ב פרש"י דהוא מין תבלין:

גליון הש"ם

גמ' ובגפנים מן הפקק ולמעלה. עיין ב"ב דף פ ע"ב תוס' ד"ה בקנים: רש"י ד"ה ומלקטין עצים וכו' למאכל בהמה. עיין בב"מ דף קז ע"א תוספות ד"ה הני מתלי: תוס' ד"ה באן וכו' ההוא דחוץ משדה תלתן. עיין תשובת מהרשד"ם סימן רלג:

לעזי רש"י

פנגרי"א [פינוגרי"ן]. חילבה (גרגרנית יוונית, צמח המשמש לתבלין). גז"ר [גור"ג]. מלכודת לדגים. ווכ"א [ווינ"א]. מלכודת לדגים (בגרמנית). טודילי"ש [טודיל"ש]. גבעולים קנים.

רבינו חננאל

ושיהו מרעין בחורשין. פי' ביערים וכן תרגום יער חורשא. ומלקטין עצים משדותיהן, לא אמרו אלא בהזמי והיגי. פי' הזמי סנה, היגי קוצים. וקוטמין נטיעה בכל מקום, חוץ מגרופיות של זית. פי' ענף של זיתים. פי' ר' נחום בזית כביצה מותר. ושאר כל האילנות מחובו של אילן. פי' ענפים שבצדדין שמחבין האילן. ולא מחודו, עיקר לבו של אילן. וזה שאמרו מחובו מן השרש שאינו עושה פירות וממקום שאינו רואה את החמה. וזה מפורש בתלמוד היכי דמי מן הגזע והי"ד מן השרשים, א"ר יוחנן כל שרואה פני חמה זהו העולה מן הגזע ושאינו רואה פני חמה זהו העולה מן השרשים.

פא: מרובה פרק שביעי בבא קמא

אין לך כל שבט ושבט מישראל (ג) גרסינן. ובפ' יש נוחלין (ב"ב דף קכב. ושם) גבי חלוקת העולם (ד) הכא גרסינן אין לך כל אחד ואחד מישראל כן נראה לר"ת: **ונוטל** דמי יינו מתוך **דובשנו של חבירו.** ע"כ מיירי כשעקל בית הבד כרוך עליה דאל"כ ליימא ליה מהפקירא קזכינא כדאמר לקמן בפרק בתרא (דף קטו:) וא"ת אמאי נוטל דמי יינו הא אמר לקמן בפרק בתרא (שם) דאין לו אלא שכרו ומצי' למימר דהך דר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה פליג כדאמר בסמוך ביחידאה לא קאמר וכן משמע בתוספתא (ה) דבתר הך דלא יקוץ קתני הך אבל אין נראה דלמה יטול דמי יינו הלא יכול לומר אני הייתי דוחק ומגיל כיון

ולא ממקום שהוא רואה את החמה שנאמר [1]וממגד תבואות שמש: ומעין היוצא תחילה בני העיר מסתפקין ממנו אמר רבה בר רב הונא ונותן לו דמים ולית הלכתא כוותיה: ומחכין בימה של טבריא ובלבד שלא יפרום קלע ויעמיד את הספינה [א] אבל צד הוא ברשתות ובמכמרות ת"ר (ו)בראשונה התנו שבטים זה עם זה שלא יפרום קליעה ויעמיד את הספינה אבל צד הוא ברשתות ובמכמרות תנו רבנן ימה של טבריא בחלקו של נפתלי היתה ולא עוד אלא שנטל מלא חבל חרם בדרומה לקיים מה שנאמר [2]ים ודרום ירשה תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר תלושין שבהרים בחזקת כל השבטים הן עומדים ומחוברים בחזקת אותו השבט (ז)ואין לך כל שבט ושבט מישראל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק שנאמר [3]פנו וסעו לכם ובאו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר בשפלה ובנגב ובחוף הים וגו' וכן אתה מוצא בכנענים ובפריזים (ח) ובאמוריים שלפניהם שנאמר ואל כל שכניו אלמא שכניו הכי הוו: ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה שהיא מלאה כרכום אמר רב אחא בר יעקב [א]לא נצרכה אלא ליטול הימנו צרור אמר רב חסדא [ב]ואפילו בשבת מר זוטרא חסידא שקיל ומהדר וא"ל לשמעיה (ג)(למחר) זיל שירקיה: (ד)ומהלכין בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה אמר רב פפא [ג]והאי דידן אפילו טל קשי לה: ומסלקין לצידי הדרכים מפני יתידות הדרכים שמואל ורב יהודה הוו שקלי ואזלי באורחא הוה מסתלק שמואל לצידי הדרכים א"ל רב יהודה תנאין שהתנה יהושע אפילו בבבל א"ל שאני אומר [ד]אפילו בחוצה לארץ רבי ורבי חייא הוו שקלי ואזלי באורחא אסתלקו לצידי הדרכים הוה קא מפסיע ואזיל ר' יהודה בן קנוסא קמייהו א"ל רבי לרבי חייא מי הוא זה שמראה גדולה בפנינו א"ל ר' חייא שמא ר' יהודה בן קנוסא תלמידי הוא וכל מעשיו לשם שמים כי מטו לגביה חזייה א"ל אי לאו יהודה בן קנוסא את גזרתינהו לשקך בגיזרא דפרזלא: (ה)התועה בין הכרמים מפסיג ויורד מפסיג ועולה: ת"ר (ו)הרואה חבירו תועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שמעלהו לעיר או לדרך וכן הוא שתועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שיעלה לעיר או לדרך מאי וכן מהו דתימא חבירו הוא דידע להיכא מסלק דניפסוג אבל הוא דלא ידע להיכא קא סליק לא ניפסוג נהדריה נהדר בי מיצרי קמ"ל הא [ז]דאורייתא הוא דתניא (ח)השבת גופו מניין ת"ל [4]והשבותו דאורייתא הוא דקאי בי מיצרי אתא הוא תקין דמפסיג ועולה מפסיג ויורד: ומת מצוה קנה מקומו: ורמינהי (ט)המוצא מת מוטל באיסרטיא מפנהו לימין איסרטיא או לשמאל איסרטיא שדה בור ושדה ניר מפנהו לשדה בור שדה ניר ושדה זרע מפנהו לשדה ניר היו שתיהן בורות שתיהן נירות שתיהן זרועות מפנהו למקום שירצה אמר רב ביבי [ח]במוטל על המיצר מתוך שניתן לפנותו מפנהו לכל מקום שירצה אמרי עשרה הני חד סרי הויין (ט)מהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה כדתניא הרי שכלו פירותיו מן השדה ואינו מניח בני אדם ליכנס בתוך שדהו מה הבריות אומרות עליו מה הנאה יש לפלוני ומה הבריות מזיקות לו עליו הכתוב אומר (י)מהיות טוב אל תקרי רע ומי כתיב מהיות טוב אל תקרי רע אין כתיב כי האי גוונא [5]אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות ·ותו ליכא והא איכא דרבי יהודה (יא)דתניא רבי יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ והא איכא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה (יב)דתניא רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ שוכו של חבירו להציל נחיל שלו ונותן לו דמי שוכו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה שופך יינו ומציל דובשנו של חבירו ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה מפרק את עציו וטוען פשתנו של חבירו ונוטל דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ (יג)ביחידאי לא קאמרינן והא

ולא ממקום הרואה את החמה. סביבות לדלין וממחוז מפני שהוא עיקר האילן שהחמה מכשלת שם את הפרי וממתיקו: **מלא חבל חרם.** מלא חבל של מלוה היה לו בדרומה מן היבשה למשוך רשתו. חרס כמו מלודים ומרמיס (קהלת ז): **בחזקת כל השבטים.** כל מי שירלה יטול להא כמטלטלי ואחר השלל והמלקוח היו: **וכן אתה מולא בכנעני.** אע"פ שכתוב כאן הר האמורי אף כנעני ופריזי כך היו להם וישראל שירשו היה להם לכל אחד הר ושפלה ונגב ועמק (ט) ארץ שדות ובקעות שקורין כנפיינ"ה לכן נקראת נגב שכל שעה היא נגובה שאין שם לל אילנות וחמה זורחת ומנגבתה: **אמר ליה נשמעיה.** בחול: **שרקיה.** מחיהו בעטיו וחבריהו יפה: **והא.** קרקע דידן: **אפילו טל.** ירד עליה בגילה קשה לה דריסת הרגל ממחרתו: **אפילו בחולה נארץ.** וכ"ש בנבל שמלויין שם שיירות ועוברין ושבים והולכין להתנות: **מפסע ואזיל.** מיתה ליתה פסיעות גסות ולא היה רולה להסתלק לל מלר השדה: **גדולתו.** שהוא מראה לנו שהוא ירא שמים מאד ואינו חושש לתנאי שהתנה יהושע ומחזי כיוהרא: **בגיזרא דפרזלא.** כלומר גדוי: **מאי וכו'.** פשיטא מאי שנא איהו מחבריה: **והשבותו.** את גופו משמע שאם טעה חבירך אתה צריך להעלותו לדרך: **דאורייתא כי מלרי.** יקיף סביבות מלרי הכרמים ולא יעבור בתוכם ויפסידם: **איסרטיא.** רה"ר ט"ז אמה: **שדה בור.** מכאן לאיסרטיא ושדה ניר מכאן מפנהו לשדה בור. ניר חרוש ולא זרוע: **מפנהו.** אלמא לא קנה מקומו דאי קנה מקומו מלי בעל השדה של ימין ושל שמאל לעכוביה: **על המילר.** מוטל ברוחב הדרך ועוברין ומתהילין עליו עושי טהרות ומטמאות: **כל שלשים יום.** שלשים יום רשאי להניחו שם: **דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה.** בפרק הגוזל בתרא [לקמן קיד:]: **נחיל.** של דבורים שהלכו לשדה חבירו ונתיישבו על שוכתה של אילן ואם יטול אחד אחד הן פורחות ואובדות מאחר שנתנו עייניהן באותה שוכה לפיכך קוללה ונותן לו דמיה: **ומציל דובשנו.** זה בא בכדו של יין וזה בא בכדו של דבש ונסדקה חבית של דבש וכן זה בא בחבילת פשתן על חמורו וזה בא בחבילת עציס ומת חמורו של בעל פשתן יפרק זה את עציו וטוענו: דר' יהודה ודרבי ישמעאל יחידאי ניהו ובריתא דעשרה תנאים קתמא היא: והא

מסורת אור השלם

1. וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שָׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יְרָחִים:
דברים לג יד
2. וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שְׂבַע רָצוֹן וּמְלֵא בְּרָכָה יָם וְדָרוֹם יְרָשָׁה:
דברים לג כג
3. פְּנוּ וְסָעוּ לָכֶם וּבֹאוּ הַר הָאֱמֹרִי וְאֶל כָּל שְׁכֵנָיו בָּעֲרָבָה בָהָר וּבַשְּׁפֵלָה וּבַנֶּגֶב וּבְחוֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְּבָנוֹן עַד הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר פְּרָת: דברים א ז
4. וְאִם לֹא קָרוֹב אָחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יְדַעְתּוֹ וְאָסַפְתּוֹ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ וַהֲשֵׁבֹתוֹ לוֹ:
דברים כב ב
5. אַל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו בְּהִיוֹת לְאֵל יָדֶךָ לַעֲשׂוֹת: משלי ג כז

הגהות הב"ח

(א) גמ' בכנעניס ובפריזיס (שלפניהס) תז"מ וכ"כ ס"א אין זה: (ב) רש"י ד"ה וכן אתה וכו' וגבג ועמק הס"ל ואח"כ מה"ל נגב ארץ: (ג) תוס' ד"ה אין וכו' מיסרטיא ובפ' כל"ל ותיבת גרסינן נמחק: (ד) בא"ד העולם גרס' כל"ל ותיבת הכא נמחק:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה (אבל לד הוא ברשתות ובמכמרות) תא"מ:

רבינו חננאל (המשך)

יווני אלו יתדות הדרכין שאין טובלין ואמרינן עלה בתוספתא ואלו הן יתדות הדרכים אלו שמהלכין עליהן בימות הגשמים והן מתמעכין על הבגדים. והן כגון גימות מליאות מים (ושפתן) [ושפתי] הגומות נקראין יתדות כשהיו הדרכין כך יש לעוברין ושבין להסתלק ולהלך בצידי (ל)דרכין שהן קצות השדות הסמוכות לדרך. **והתועה בין הכרמים מפסג ועולה מפסג ויורד.** פיר' מפסק הכרמים והשדות למהלך בתוכה במקום שאין שם דרך ואף על פי שמפסיד המקום שמהלך בו. **אמר רב תנאים שהתנה יהושע אפילו בבבל נוהגין,** ושמואל אמ' אפילו בחוצה לארץ. ואקשינן, התועה בין הכרמים דאורייתא היא

לא ברשת. **מלא חבל חרם בדרום.** פי' חבל של רשת. **מר זוטרא חסידא שקל ואמר ליה לשמעיה זיל שרקיה,** כולן ענין טיחה וסתימה. **אי לאו יהודה בן נקוסא את גזרית לשקך בגזירא דפרזלא.** פי' הייתי מקשה לך עד שהייתי משבר שוקך. ויש מפרשים כלי ברזל ממש כענין ובמגזרות הברזל. **מהלכין בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שנייה.** פי' שבילין שהן רשות לבני אדם, כלומר אינן מופקרין לרבים אלא יש להן בעלין. אמר רב פפא השבילין שלנו אפי' טלא קשי ליה ומשימה חלקלקות וכל שכן מטר. ויש אומ' מלשון ויפקדם בטלאים. **ומסתלקין לצידי הדרכים מפני יתדות הדרכים.** פיר' כגון השדות הסמוכות לדרך הרבים אם יתרבו בדרך יתדות הדרכים, שהן גץ יווני כדתנן במקוות פרק ט' וגץ

ואפילו אחד רואהו תועה חייב להחזירו, דתנו רבנן הרואה את חבירו שתועה בין הכרמים מפסג ועולה וכול'. ותניא השבת גופו מנין תלמ' לומ' והשבותו לו. ופרקינן דאוריתא בי מצרי, אתא יהושע ותקין מפסג ועולה באמצע הכרם. **(ומת) [ומת] מצוה קונה מקומו.** ואקשינן, הא המוצא מת מוטל מפנהו לימין איסטרטא או לשמאל איסטרטא, שדה בור (ושדו) [ושדה] ניר מפנהו לשדה בור וכול'. ואוקימנה במוטל על המצר, דכיון שניתן לפנותו מפנהו לאיזה מקום שירצה, אבל זולתי זה מת מצוה קונה מקומו. **ואקשינן,** וליכא תקנות יהושע אלא אלו העשרה בלבד והא איכא דהוצאת זבלין, ב' קוצץ סוכה של חבירו להציל נחילו, שלשה ששופך יינו ומציל דבש חבירו, ארבעה שמפרק עציו ונוטל. ואוקמינן, הני ביחידאי,

קנג א מיי' פ"ה מהל' מקי ממון הלכה ג סימן ז סמג עשין סו טוש"מ סימן רעד:
קנד ב (מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ג ופ"י ופכ"ח) סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שיב סעיף ג:
קנה ג מיי' פ"ה מהל' מקי ממון הלכה ו סמג עשין סו טור ח"מ סימן רעד:
קנו ד מיי' שם הלכה ה סמג שם טור ח"מ שם:
קנז ה מיי' שם הלכה ג סימן ח:
קנח ו מיי' פ"ח מהל' רוצח ה"ל יג סמג לאוין קסה טוש"ע ח"מ סימן תכו:
קנט ז ח מיי' פ"ח מהלכות טומאת מת הלכה ז ופ"ה מהל' מקי ממון הל' ג סי' י טוש"ע י"ד סימן שסד סעי' ג וטוש"מ סי' רעד:
קס ט מיי' פ"ה מהל' מקי ממון הלכה ד סמג עשין סו טוש"מ סימן רעד:
י כ כל זה איתא ברב אלפס ב"ק פ"י דף מד ע"ב:

לעזי רש"י

כנפיינ"ה [קנפני"א]. ערבה, מרחב, שדות.

מוסף רש"י

מלא חבל חרם. לפרוס חרמים ומכמורות (דברים לג כג). **השבת** גופו מניין. כגון נטבע בנהר, מניין שאתה מצווה על השבתו, ת"ל והשבותו. קלא יתיל הוא למדרש השב את גופו לעצמו (סנהדרין עג.). **באיסרטיא.** דרך כבושה (ערובין יז:). **מפנהו.** ואי סלקא דעתך קנה מקומו היכי מצי למסקליה מהתם (שם). **במוטל על המיצר.** שמושכב כרוחב הדרך ממילר למילר, מתוך שניתן לפנותו. שיתן רשות לפנותו מפני הכיס ועוסי עוכרות שלא יתהילו עליו, מפניהו לכל רוח שירלה (שם). **וצובריו כל שלשים.** כל שלשים יום רשאי להניחן שם (לעיל ל.) משלשים לשלשים מחר ולוברו כדי שיהא ניסף יפה (ב"מ קיח:). **שיהא זה שופך יינו.** נמתני' הוא, זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש (לקמן קיד:). **וטוען פשתנו.** אם מת חמור חבירו הטעון פשתן בדרך וחמורו של זה טעון עציס (שם).

רבינו חננאל

ומחכין בימא של טבריא. פי' שהיו כל השבטים צדין מימא של טבריא בחכין, כדכתיב כל משליכי ביאור חכה, אבל